

a.remissvar@regeringskansliet.se och med
kopia till a.iu@regeringskansliet.se

Remiss om betänkandet Etableringsboendelagen - Ett nytt system för bosättning för vissa nyanlända (SOU 2025:35), svar senast 2025-08-04 [A2025/00455]

Er beteckning: A2025/00455

Sammanfattning

Länsstyrelsen i Jämtlands län delar utredningens ambition att skapa ett mer hållbart och flexibelt bosättningssystem som stärker nyanländas möjlighet till etablering. Samtidigt lämnas flera synpunkter på förslag som bedöms kräva justering eller förtydligande.

Länsstyrelsen tillstyrker att myndigheten fortsatt ska föra dialog med kommunerna, men anser att detta bör regleras tydligare i etableringsboendeförordningen och kopplas till uppdraget om uppföljning av kommunernas arbete. Det är även viktigt att länsstyrelserna får ett tydligt uppdrag att informera om utfallet av fördelningsmodellen.

Förslaget om att minska länsstyrelsernas anslag med 30 miljoner kronor från 2027 avstyrks. Flytten av beslutsmandatet för kommunal till Migrationsverket påverkar endast en liten del av länsstyrelsens uppgifter. Dialog, samordning och framtagande av underlag kvarstår och förväntas snarare öka. Minskade resurser riskerar därför att försvaga uppdragets genomförande.

Länsstyrelsen tillstyrker att etableringsboendet ska vara en rättighet i upp till 36 månader, men avstyrker att rätten villkoras med deltagande i arbetsmarknadsinsatser. Det riskerar att underminera tryggheten i boendesituationen. Att rätten kan återfås om en tidigare lösning fallerat tillstyrks.

Förslagen om nya kriterier i fördelningsmodellen, särskilt om områden med utanförskap, bör ses över. Dessa faktorer är svårsmatta och kan få oönskade effekter. Även förslaget att väga in framtida bostadsutveckling i fördelningen avstyrks, då det vilar på osäkra prognoser.

8 Fördelning av de nyanlända som får omfattas av anvisning till kommun

8.1 Vilka kriterier ska beaktas vid fördelningen?

Länsstyrelsen i Jämtlands län avstyrker förslaget att införa två nya kriterier i den nationella fördelningsmodellen: dels nyanländas förutsättningar att ta sig in på den ordinarie bostadsmarknaden efter tiden i etableringsboende, dels förekomst av områden med social problematik kopplad till utanförskap.

Förslaget riskerar att skapa en målkonflikt mellan bostadsförsörjning och möjligheten till etablering på arbetsmarknaden. Om fördelningen i högre grad styrs av bostadstillgång riskerar nyanlända att anvisas till kommuner där förutsättningarna för arbetsmarknadsetablering är svaga, vilket kan motverka en hållbar integration.

I Jämtlands län kännetecknas många kommuner av små arbetsmarknader och varierande bostadsutbud. Även om bostadsmarknaden i länet i stort beskrivs som relativt god i ett nationellt perspektiv, visar analyser att tillgången till prisvärda hyresbostäder är begränsad i flera kommuner – särskilt för hushåll med svag ekonomi. Detta är dock ytterst en fråga för kommunernas bostadsförsörjningsansvar och bör inte regleras genom kriterier i den nationella fördelningsmodellen.

Ingen kommun i länet har idag områden som klassificeras som utanförskapsområden enligt nationella mått. Därmed saknas både behov och relevans för att väga in ett sådant kriterium i fördelningsmodellen för länets del.

Vidare riskerar hänsyn till dessa två kriterier att underminera kommunernas ansvar enligt bostadsförsörjningslagen. Ett införande av dessa kriterier kan leda till att kommuner med dåligt planerad bostadsförsörjning inte förväntas bidra till mottagandet av nyanlända, vilket inte är förenligt med ett långsiktigt hållbart mottagande.

De föreslagna kriterierna tillför därmed inte ökad träffsäkerhet i modellen utan riskerar att minska tydlighet och legitimitet. Förslagen i etableringsboendelagen tillgodoser redan kommunernas möjlighet att lämna önskemål om mottagande. Detta är ett bättre instrument för att beakta lokala förutsättningar kring bostadsmarknad och socioekonomi än att föra in generella variabler i den nationella fördelningsmodellen.

8.4.1 Fördelningen sker i flera steg

Länsstyrelsen i Jämtlands län tillstyrker förslaget om att fördelningen sker i flera steg, men föreslår en justering i ansvarsfördelningen. Vi anser att länsstyrelserna bör ha ett tydligt utpekat ansvar för att informera kommunerna om fördelningsförfarandet och det preliminära utfallet från fördelnings- och takmodellerna, i stället för Migrationsverket. Detta bör regleras i etableringsboendeförordningen.

Ett sådant tillvägagångssätt skapar bättre förutsättningar för en sammanhållen och effektiv process i fördelningsförfarandet. Det ger även länsstyrelserna bättre möjligheter att tillvarata tillfällen för dialog om kommunernas planering för mottagande och bostadsförsörjning, vilket är särskilt viktigt i ett län med varierande förutsättningar som Jämtland. Länsstyrelserna har i det nuvarande systemet en väl upparbetad roll som informationsbärare och sakkunniga gentemot kommunerna, vilket bör bibehållas och tydliggöras i det nya regelverket.

Länsstyrelsen ser även en risk med att Migrationsverkets prognos för mottagningsbehov aviseras först den 10 augusti. Den korta tiden mellan prognos och beslut riskerar att försvåra dialog, kommunikation, politiska beslut och återkoppling, särskilt i kommuner med begränsade administrativa resurser. Det är därför angeläget att länsstyrelsen kommer in tidigare i processen och får ett formellt uppdrag att informera kommunerna om preliminära tal och möjligheten att lämna in önskemål.

8.4.2 En uppdaterad fördelningsmodell

Länsstyrelsen i Jämtlands län tillstyrker att ett uppdrag ges till Arbetsförmedlingen, Boverket, länsstyrelserna och Migrationsverket att gemensamt utveckla fördelningsmodellen och takmodellen (kap. 8.4.3.) innan ikraftträdandet av den nya lagen. Det är en nödvändig åtgärd för att säkra en fungerande implementering. Uppdraget bör dock finansieras med en tillfällig förstärkning av medel.

Samrådet kommer att bli mer komplext till följd av fler kriterier, fler aktörer och ett nytt system där länstalen avskaffas. Detta kräver att rutiner och arbetssätt utvecklas gemensamt för att säkerställa att länsstyrelserna även framgent kan bidra med regional förankring och vägledning. Arbetsbördan har dessutom ökat i och med andra parallella uppdrag, exempelvis fördelning av skyddsbehövande enligt massflyktsdirektivet. Det är därför avgörande att förutsättningarna anpassas till uppdragets omfattning och komplexitet.

8.4.3 Ett tak för kommuner som önskar en ökad tilldelning

Länsstyrelsen i Jämtlands län tillstyrker att det införs ett tak i fördelningsmodellen, men saknar en tydligare analys och ställningstagande i relation till att inte införa ett motsvarande ”golv”.

Vi ser en risk med att kommuner kan önska, och beviljas, noll i kommunal. Detta kan på sikt urholka kommunernas kapacitet att hantera mottagande, då lokala strukturer, kompetens och verksamheter försvinner. Det kan skapa en ojämnr nationell beredskap som är svår att återuppbygga. I ett län med små kommuner och varierande demografisk utveckling, som Jämtlands län, är det särskilt viktigt att kommuner behåller en grundläggande mottagningskapacitet över tid.

8.4.4 Justering av utfallet från fördelningsmodellen efter kommunernas önskemål

Länsstyrelsen i Jämtlands län tillstyrker förslaget att länsstyrelserna ges i uppdrag att sammanställa kommunernas önskemål och informera Migrationsverket om dessa. Vi anser att detta går i linje med nuvarande arbetssätt vid fördelning av mottagande enligt massflyktsdirektivet och anvisningsandelar för ensamkommande barn.

Länsstyrelsen anser att det även fortsättningsvis bör finnas ett tydligt uppdrag för länsstyrelserna att sprida information om det preliminära utfallet av fördelningsmodellen samt att fungera som samverkanspart gentemot kommunerna i processen. Det bidrar till en sammanhållen och väl förankrad modell där kommunernas inspel tillvaratas på ett systematiskt sätt.

Kommunernas olika förutsättningar vad gäller bostadsmarknad, arbetsmarknad och kapacitet gör möjligheten att lämna önskemål om mottagande central för ett hållbart system. Länsstyrelsens roll i att samordna processen och föra dialog med kommunerna bör därför tydligt regleras i etableringsboendeförordningen.

9 Anvisningsförfarandet

9.7 Länsstyrelsen ska föra dialog med kommunerna för att främja mottagandet

Länsstyrelsen i Jämtlands län tillstyrker utredningens förslag att ge länsstyrelserna ett tydligt uppdrag att föra dialog med kommunerna

i syfte att främja planering för mottagande och ordnande av bostäder för de nyanlända som omfattas av anvisning. Vi ser det som angeläget att denna dialog omfattar helheten i mottagandet och inkluderar frågor som rör såväl bostadsförsörjning som övriga kommunala åtaganden för nyanlända.

För att uppdraget ska få önskad verkan bör det tydligare kopplas till länsstyrelsernas uppdrag att följa upp kommunernas insatser enligt etableringsboendeförordningen. Genom att integrera dialoguppdraget i denna förordning – snarare än i förordningen (2016:1363) – säkerställs ett samlat ansvar där uppföljning och främjande av mottagande hänger ihop.

Ett formaliserat dialoguppdrag skapar bättre möjligheter att identifiera utmaningar tidigt, främja lokal planering och bidra till en långsiktigt hållbar mottagningsstruktur i hela länet.

10 Etableringsboende

10.2 Kommunerna ansvarar för att ordna etableringsboende

Länsstyrelsen i Jämtlands län tillstyrker utredningens förslag att kommunerna fortsatt ansvarar för att ordna etableringsboende, men ser behov av att detta ansvar kompletteras med ett tydligare kvalitetskrav i lagstiftningen. Vi menar att det, särskilt utifrån ett barnrätts- och jämlikhetsperspektiv, bör ställas vissa grundläggande krav på boendekvalitet.

Ett minimikrav på boendekvalitet behöver inte begränsa kommunernas handlingsutrymme, utan bör utformas så att det möjliggör flexibla lösningar anpassade efter lokala förhållanden. I Jämtlands län varierar tillgången till olika bostadstyper mellan kommunerna. Även om det totala bostadsutbudet generellt bedöms som tillräckligt, framkommer i bostadsmarknadsanalysen att det i flera kommuner finns brist på prisvärda och tillgängliga hyresbostäder – särskilt för hushåll med svag ekonomi eller utan tidigare boendereferenser. Detta kan påverka möjligheterna att skapa långsiktigt hållbara etableringsboenden.

Boendets kvalitet har stor betydelse för möjligheten till etablering i arbets- och samhällsliv. En stabil och trygg bostadssituation minskar risken för trångboddhet, flyttkedjor och social isolering, vilket i sin tur har visat sig påverka särskilt barns livsvillkor negativt. För att uppfylla etableringsboendelagens intentioner bör det därför framgå att boendelösningar ska utformas med syftet att främja integration, stabilitet och långsiktig trygghet.

En stärkt boendekvalitet bidrar samtidigt till att öka tilliten till mottagandet, skapar bättre samverkansmöjligheter runt individer och familjer samt förbättrar förutsättningarna för ett hållbart mottagande även i kommuner med mer ansträngda bostadsförhållanden.

10.3 Nyanlända har en tidsbegränsad rätt till etableringsboende

Länsstyrelsen i Jämtlands län tillstyrker att samtliga anvisade nyanlända ska omfattas av rätten till etableringsboende enligt den föreslagna lagen. Det är en viktig förstärkning av individens rättigheter under etableringstiden och ett steg mot ett mer jämlikt och rättssäkert mottagande.

Samtidigt avstyrker Länsstyrelsen förslaget om att rätten ska vara strikt tidsbegränsad till maximalt 36 månader. I stället föreslås att etableringsboende ska vara en rättighet i minst tre år, med möjlighet till förlängning om etablering på den ordinarie bostadsmarknaden ännu inte är möjlig. En fast övre gräns riskerar annars att motverka långsiktig integration och skapa otrygghet för enskilda, särskilt i kommuner med svag bostadsmarknad.

I Jämtlands län råder stora lokala skillnader i tillgång till bostäder – några kommuner rapporterar överskott i vissa delar samtidigt som andra har underskott, särskilt när det gäller större lägenheter. En sådan komplex bostadsbild förutsätter ett flexibelt system där kommunerna har möjlighet att erbjuda långsiktiga och hållbara lösningar. Särskilt för barnfamiljer är det angeläget att boendet präglas av stabilitet och att flyttar undviks under etableringstiden.

Det bör även framgå av lagen att etableringsboendet, så långt det är möjligt, ska bidra till trygghet, social inkludering och närhet till service, skola och arbetsmarknad. För att detta ska vara möjligt krävs att kommunerna ges handlingsutrymme att anpassa sina lösningar utifrån lokala förutsättningar, där avstånden ofta är långa och kollektivtrafiken begränsad.

Mot denna bakgrund föreslår Länsstyrelsen att lagen utformas så att rätten till etableringsboende gäller i minst tre år, med möjlighet till förlängning. Det skapar bättre förutsättningar för integration och möjliggör att fler nyanlända kan leva, bo och arbeta kvar i sin anvisningskommun.

10.6 Rätten till etableringsboende kan i vissa fall upphöra i förtid

10.6.2 Om den nyanlände inte aktivt bidrar till sin etablering i arbets- och samhällslivet

Länsstyrelsen i Jämtlands län avstyrker förslaget att rätten till etableringsboende ska kunna upphöra i förtid för nyanlända som inte deltar i arbetsmarknadspolitiska insatser utan giltig orsak. Redan idag finns tydliga incitament kopplade till ekonomisk ersättning för deltagande i etableringsinsatser. Utredningen visar också att det är mycket ovanligt att personer skrivs ut från etableringsprogrammen på grund av bristande medverkan, vilket talar för att behovet av ytterligare sanktioner är begränsat.

Ett villkorat boende riskerar i stället att skapa osäkerhet och otrygghet för den enskilde, särskilt för hushåll med barn. Även om bostadsmarknadsläget i Jämtlands län som helhet inte uppvisar akut brist, visar den regionala bostadsmarknadsanalysen att tillgången till hyresrätter med rimlig kostnadsnivå ofta är begränsad, särskilt i vissa kommuner och orter. En förlorad rätt till etableringsboende kan därmed leda till att individen saknar reella möjligheter att hitta ett alternativt boende på egen hand.

Förslaget riskerar dessutom att innebära ökad administration för såväl kommuner som Arbetsförmedlingen, utan att det tydligt kan visas att det skulle bidra till högre deltagandegrad i etableringsinsatser. Länsstyrelsen menar att de resurser som ett sådant system skulle kräva bättre kan användas till förebyggande och individanpassade insatser, exempelvis stöd vid psykisk ohälsa, förbättrad samverkan med socialtjänst, eller tidig upptäckt av etableringshinder.

Kapitel 11 – Förslag om stöd, information och uppföljning

11.1 Kommuner ska erbjuda stöd i att söka bostad

Länsstyrelsen i Jämtlands län tillstyrker förslaget att kommuner ska erbjuda nyanlända stöd i att söka bostad. Samtidigt anser länsstyrelsen att det bör förtydligas i förordningen att stödet i första hand ska avse bostadssökande inom den anvisningskommun där individen är bosatt. Endast om den nyanlände själv uttrycker en önskan om att flytta bör stödet kunna riktas till andra kommuner. Ett sådant förtydligande är viktigt för att motverka en utveckling där

kommuner – på grund av otillräcklig bostadsplanering eller svag bostadsförsörjning – medverkar till att nyanlända bosätter sig i andra kommuner, vilket ibland benämns som ”social dumpning”.

Stödet bör dessutom knytas tydligare till kommunens ansvar för bostadsförsörjning och det förebyggande arbetet mot hemlöshet och social utsatthet. För att få långsiktig effekt behöver stödet utformas med utgångspunkt i lokala förutsättningar och syfta till att stärka individens möjligheter att både få och behålla en bostad. Det kan exempelvis handla om vägledning kring boendekultur, hushållsekonomi, kontakt med hyresvärdar samt tillgång till kommunens budget- och skuldrådgivning. Socialtjänstens förebyggande arbete bör också vara en integrerad del av stödet, i linje med ett helhetsperspektiv på etablering.

Länsstyrelsen anser att dessa aspekter bör komplettera skrivningen i etableringsboendeförordningen, så att stödet i praktiken bidrar till tryggare och mer hållbara boendelösningar för nyanlända.

11.3 Länsstyrelsen ska följa upp kommunernas ansvar för att ordna etableringsboende

Länsstyrelsen i Jämtlands län tillstyrker förslaget om att länsstyrelserna ska följa upp kommunernas ansvar att ordna etableringsboende, men anser att uppdraget bör regleras i 4 kap. i den föreslagna etableringsboendeförordningen istället för i förordning (2016:1363) om länsstyrelsernas uppdrag avseende insatser för asylsökande och vissa nyanlända.

Eftersom uppföljningen direkt berör kommunernas skyldigheter enligt etableringsboendelagen bör uppdraget knytas till samma förordning som reglerar länsstyrelsernas övriga ansvar för dialog och samverkan med kommunerna kring mottagande och bostadsplanering. På så vis tydliggörs också länsstyrelsens roll i denna fråga, och det skapas bättre förutsättningar för ett sammanhållet och ändamålsenligt uppdrag.

Förordning (2016:1363) bör fortsatt ange länsstyrelsernas breda uppdrag kring mottagande, beredskap och kapacitet. Det är viktigt att denna bredare uppföljningsram behålls, särskilt i län med begränsat eller varierande mottagande, där fokus även behöver ligga på beredskap inför kommande behov.

Länsstyrelsen i Jämtlands län delar utredningens uppfattning att det kan vara svårt att i praktiken skilja på kommunal aktiv medverkan till bosättning i annan kommun och ett mer generellt stöd i bostadssökande. Frågan är komplex och behöver belysas nyanserat i

uppföljning och dialog med kommunerna, inte minst i ett län som Jämtland där tillgången till långsiktiga bostadslösningar kan skilja sig stort mellan kommunerna. Det är därför av betydelse att länsstyrelsens roll utformas med utrymme för lokal kännedom och flexibilitet i metodval.

Kapitel 18 Konsekvensutredning

18.7.3 Konsekvenser för statens finanser – Länsstyrelserna

Länsstyrelsen Jämtlands län avstyrker förslaget om att minska länsstyrelsernas anslag med 30 miljoner kronor från och med 2027. Det saknas tillräcklig analys och motivering för en sådan neddragning, särskilt då de mest resurskrävande delarna av uppdraget består även enligt utredningens nya modell.

Att fatta beslut om kommunal är endast en begränsad administrativ del av länsstyrelsens arbete inom bosättningssystemet. Det omfattande arbetet med att samla in, förankra och vidareförmedla kommunernas underlag och synpunkter, föra dialog, bidra till nationell samordning och stödja lokala processer kvarstår i sin helhet. I ett län som Jämtland, med gles befolkning, varierande bostadsmarknad och skilda kommunala förutsättningar, är detta arbete ofta resurskrävande och kräver god lokalkännedom.

Utöver bosättningsuppdraget har länsstyrelserna även fortsatt ansvar för frågor kopplade till kommunernas beredskap, mottagningskapacitet och andra integrationsrelaterade insatser. Det innebär att arbetsbelastningen inte minskar – snarare kan den öka till följd av ökad komplexitet i fördelningsmodellen och förändrade krav i den föreslagna lagen.

Mot denna bakgrund bör inte anslaget till länsstyrelserna reduceras. Tvärtom kan det finnas behov av förstärkta resurser under en övergångsperiod för att säkerställa en rättssäker, likvärdig och lokalt anpassad implementering av den nya ordningen.

Allmänna synpunkter

Länsstyrelsen i Jämtlands län vill framhålla vikten av att framtida regelverk inom etableringsområdet anpassas bättre till de geografiska och strukturella förutsättningar som råder i olika delar av landet. I glesbefolkade län med små kommuner, begränsat bostadsutbud och små förvaltningsorganisationer kan även mindre förändringar få stor praktisk påverkan.

Nationella etableringssystem behöver också bygga på långsiktig legitimitet och förankring. Om systemet upplevs som otydligt eller svårstyrt riskerar det att försvåra den lokala samverkan som är avgörande för ett fungerande mottagande – särskilt i län med lågt mottagande men fortsatt höga förväntningar på beredskap och koordinering.

Länsstyrelsen vill betona vikten av att dialogen och samverkansformerna mellan länsstyrelser och kommuner värnas och utvecklas. Kommunernas planeringsförutsättningar påverkas starkt av hur väl samordningen fungerar. De digitala verktyg och processer som införs bör därför utformas i nära samarbete med både länsstyrelser och kommuner, för att minska administrationen och stärka genomförandekraften.

Slutligen vill länsstyrelsen lyfta behovet av att analysera den samlade påverkan av pågående förändringar inom migrations- och integrationsområdet. Utan helhetssyn riskerar styrningen att bli spretig, med otydliga signaler till kommunerna och försämrade rättssäkerhet för individen.

De som medverkat i beslutet

Beslutet har fattats av landshövding Marita Ljung med integrationssamordnare Kent Knutsson som föredragande. I den slutliga handläggningen har också länsråd Susanna Löfgren och funktionschef Therese Räftegård Färggren medverkat.

Denna handling har godkänts digitalt och saknar därför namnunderskrift.